

LUND UNIVERSITY

Laxman i Sibirien

Dunér, David

Published in:
Svenska Linnésällskapets årsskrift

2024

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Dunér, D. (2024). Laxman i Sibirien. *Svenska Linnésällskapets årsskrift*, 2024, 141-143.

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

flygsandsfält, införde odling av potatis i Skåne och lät plantera mullbärsträd för inhemsk silkesodling.

Lidbeck blev 1749 ämnessven i Kungl. Vetenskapsakademien och 1755 ordinarie ledamot. Ett dussintal bidrag flöt ur hans penna in i akademiens handlingar mellan 1747 och 1771, de flesta av dem handlade om växter och planteringsprojekt. När han hösten 1755 tog sitt inträde i akademien höll han ett "Tal om skånska plantagerna" och kunde meddela att de 20 000 vita mullbärsträd som nu fanns i Skåne vart och ett kunde föda 100 silkesmaskar. Verksamheten att producera silke kunde bedrivas ända fram till 1780-talets slut, men hade att kämpa mot besvärliga vintrar och hårdare politiskt klimat. Lidbeck gick ur tiden i februari 1803.

Erik Hamberg

LAXMAN I SIBIRIEN. I februari 2024 grundades Internationella Erik Laxman-sällskapet i Nyslott (Savonlinna) i Finland (<http://www.laxman.academy/sv/etusivu-svenska/>). Erik Laxman, botanist, entomolog, mineralog och luthersk präst, var född den 27 juli 1737 i Nyslott i Finland. Han korresponderade med Linné – 13 brev från Laxman finns bevarade, dock endast ett av Linnés svarsbrev – och sände till honom växtprover, fröer och uppgifter om den sibiriska faunan och floran. I ett av breven låg fröer av den sibiriska nunneörten, *Corydalis nobilis*, som nu växer i Linnéträdgården i Uppsala och överallt i staden.

Laxman studerade i Åbo för Pehr Gadd, Pehr Kalm och Johan Leche i slutet av 1750-talet, genomgick prästutbildning vid Sankt Petersburgs finska lutherska konsistorium och verkade sedan som präst i Nykyrka, därefter som lärare vid Tyska skolan i Sankt Petersburg 1762 där han undervisade i naturalhistoria och botanik. Vid skolan undervisade också den tyske geografen Anton Friedrich Büsching, som kom att bli betydelsefull för Laxmans egna geografiska forskningsfärder. Genom Büsching fick Laxman anställning 1764 som pastor i den tyska församlingen i Barnaul i Sibirien. Där vid sin prästgård anlade han en botanisk trädgård och samlade in växter, insekter och mineralprover som han skickade till forskare i Europa, däribland Linné. Redan på vägen från Sankt Petersburg till sin nya hemort, då han stannat till i Moskva, skickade han ett brev till Linné den 11 februari 1764 där han erbjöd sina tjänster, som han skriver: "At få upwachta Herr Archiatern med Sibiriska Örter,

En sibirisk mullvadsråtta (Myospalax myospalax), som Erik Laxman såg första gången sommaren 1764 i byn Panjusjeva tio mil från Barnaul. Ur Kungliga vetenskapsakademiens handlingar 1773. Foto: KVA.

Frön och Insecter etc. wil iag anse för en synnerlig förmån.” Linné svarade entusiastiskt i ett brev den 12 mars, som nådde Laxman väl framkommen till Barnaul, och bad honom bland annat insamla prover på trolldruvor (*Actaea*), bolmört (*Hyoscyamus*), fjärilsrökar (*Hypocoum*), jordrökar (*Fumaria*) och flera andra härliga växter som aldrig varit i europeiska trädgårdar – ”En enda af dem woro en juvel”, skriver Linné. Ingen naturkunnig känner en enda insekt från Sibirien, fortsätter han: ”Jag stego gärna på knä, ja kyste Hr Magisterns fötter, om jag med mina böner kunne förmå Hr Magistern at sambla några frön eller Insecter för mig.”

Under åren i Barnaul stod Laxman också i förbindelse med Peter Jonas Bergius som efterfrågade rabarberfrön, vilka han också fick, men som visade sig inte ha de efterfrågade medicinska egenskaperna. Från Barnaul gjorde Laxman forskningsfärder till Obflodens över lopp, besökte Tomsk, och Ust-Kamenogorsk i nuvarande Kazakstan, och vidare till Kjachta i Burjatien vid gränsen till Mongoliet. Han gjorde resor till Altajbergen för att insamla växter, där han fann ett antal för vetenskapen nya växtarter. Han beskrev också nya djurarter, som den sibiriska mullvadsråttan *Myospalax myospalax* och dvärgnäbbmusen *Sorex minutus*, samt den sibiriska jordekorren *Tamias sibiricus*,

som han fann just i Altajbergen. Laxmans beskrivning av rostgumpssvalan *Cecropis daurica* infördes i *Kungliga svenska vetenskapsakademiens handlingar* 1769. Linné kompletterade *Systema naturae* (1767) med uppgifter han fått från Laxman om en asiatisk gräshoppa, *Gryllus sibiricus* (*Gomphocerus sibiricus*) och en fluga *Conops petiolata* (*Physocephala rufipes*). Bland Laxmans korrespondenter hörde också botanisterna och Linnélärjungarna Carl Niclas Hellenius och Carl Peter Thunberg.

År 1769 blev Laxman ledamot i Kungliga svenska vetenskapsakademien, och året därefter utnämndes han till professor i kemi och ekonomi vid Kejserliga ryska vetenskapsakademien, och blev därmed kollega med Michail Lomonosov och Peter Simon Pallas. Under åren i det europeiska Ryssland gjorde han forskningsresor i områdena kring de stora sjöarna Ladoga och Onega och vidare norrut till Kolahalvön, men också söderut till Bessarabien och Moldavien för att samla insekter och mineralprover. Laxman lockades emellertid att fördjupa sig i mineralogiska undersökningar i ryska Fjärran Östern, och utnämndes 1780 till överinspektör för gruvdriften i Sibirien och slog sig ned i Nertjinsk, 70 mil öster om Bajkalsjön. Det blev dock en tämligen kort och misslyckade sejour. År 1784 fick han ett erbjudande, vilket passade honom bättre, som mineralogisk forskningsresande för det kejserliga kabinettet, en ställning som han kom att inneha fram till sin död.

Med Irkutsk som bas gjorde han vidsträckta forskningsfärder i det ännu till stora delar okända Sibirien. Han insamlade växter, djur och mineraler, genomförde hydrologiska, meteorologiska och klimatologiska undersökningar, beskrev de sibiriska ursprungsbefolkningarna, och i tidens anda utrönte han Fjärran Österns ekonomiska möjligheter och förutsättningar. Utöver sina botaniska intressen, grundade Erik Laxman en glasfabrik nära Irkutsk, fann stora fyndigheter av malakit sydväst om Bajkalsjön liksom ädelstenar vid Lenas bifloder, och upptäckte nya mineral som tremolit och baikalit. Under en resa till Oljokminsk i Jakutien fann han viluit och grossular, dessutom gjorde fynd av fossiler. Han ämnade utsträcka sina forskningsfärder till det vid den tiden slutna Japan, om vilket han samlade uppgifter och etablerade kontakter. Han kom aldrig dit själv, men väl hans son Adam Laxman, som medföljde en grupp japanska utsända tillbaka till Hokkaido 1792–1793 (se *SLÅ* 2018, 99–138). Under förberedelserna inför en japanexpedition avled Erik Laxman i Tobolsk i Sibirien den 16 januari 1796.